

Az Akadémia

Fővárosunk egyik meghatározó építészeti ékessége a Magyar Tudományos Akadémia Duna-parti épülete. Az a ház, amely a Lánchíd tövében, a budai Várral szemben a hazai tudományosság valóságos váraként komorlik.

Bizonyára kevesen tudják, hogy „a tudományok és a szép művészségek minden nemeiben a magyar nyelv kiműveltetésére” alapított intézményt most százhúsz éve — tehát történelmi mércével mérve nem is oly rég —, 1862 áprilisában kezdték építeni, mégpedig seregnyi húzavona és többszöri neki-rugaszkodás után.

Történelmi tanulmányainkból az még csak-csak fel-émlik, hogy a „Magyar Tudós Társaságot” 1825-ben a pozsonyi rendi országgyűlésen gróf Széchenyi István alapította, följáánlva támo-

gatásául birtokainak egy-évi jövedelmét. Am az nyilván már kevésbé közismert, hogy mi minden történt addig, amíg elkezdődhetett a szellemi fundamentum letétele utáni valóságos alapozás.

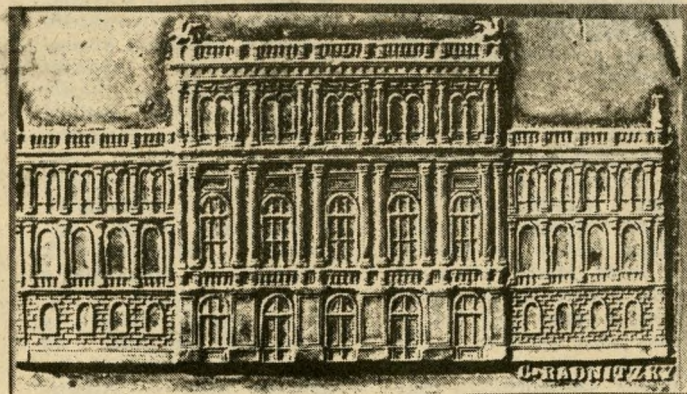
Legelőbb — így kívánta a regula — törvény született, amely az 1825—1827. évi XI-es jelzetet kapta, és amely ugyan mi más, mint az adakozók névsorát tartalmazta. A lista élén József nádor neve állott, s csak ő utána vetették papírra Széchenyi nevét, aki végtére is az Akadémia életre hívója volt.

Lista tehát már volt, és Sándor Istvánnak meg a

Teleki családnak köszönhetően hamarosan egy több tizezres könyvtár is felhalmozódott — csak éppen olyan zug nem volt, ahol végre kedvük szerint kutathattak, tanakodhattak volna a legjelesebb elmék. Furcsa, de így van: az 1831 februárjában megtartott első akadémiai nagygyűlésnek a társaság első elnöke, Teleki József a saját otthonában nyitvatott termet. Aztán a pesti vármegyeháza fogadta be a „gyűlézőket”, majd a Duna-parti úgynevezett Derra ház, ezután pedig a mai Petőfi Sándor utca 3. szám alatti Trattner-Károlyi ház lett az ideiglenes otthon.

1843-at írtak, amikor elkészült a Nemzeti Múzeum. Sokan úgy vélték, hogy a terjedelmes épületben majd az akadémikusok gyűlekezete is végső otthonra talál, de ebből sem lett semmi. Még a közgyűlések megtartására sem toborzódhattak oda. Csak hosszú évek után, 1858-tól kezdve nyílt meg alkalmankint számukra a Pollack Mihály tervezte épület nagyterme.

Éppen Kubinyi Ágoston, a múzeum akkori igazgatója javasolta, hogy a mai Bródy Sándor utcában építsenek föl egy hasonlóképpen nagy színházat, ahonnan —

Az Akadémia épületének homlokzata egy régi érmén.

palotája

így az alapeszme — egy öszszekötő árkádsor alatt balalaghatnának ide-oda a mindenféle „doctorok”. A tet-szetős elképzelés megint csak képzelmény maradt.

A saját otthon létrehozásának ideája azonban tovább élt, és amikor a híres pesti üzletember, a görög származású Sina Simon nem kevesebb, mint 80 000 pengőforintot ajánlott fel a nemes célra, kezdett olybá tűnni, hogy az építkezésből mégis lesz valami.

Dessewffy Emil, a testület soros elnöke vette a bátorságot, hogy országos gyűjtést kezdeményezzen. Hamarosan háromezer aláíróv — így nevezték e listákat — járt kézről kézre a megyékben. Szinte tömegmozgalommá terebélyesedett az adakozás. Mindenki fizetett, aki csak tudott: a kismesterek éppen úgy, mint a kincsekben dúskáló nagyurak. Egészen rövid idő alatt több mint félmillió forint gyűlt össze!

Pest városának előljárósága sem akart szégyent vallani, ezért hát följánlotta azt a 180 000 forintra becsült telket, ahol ma az MTA székháza áll.

Volt tehát pénz, került telek, most már csak alkalmas tervek kellettek. Egész sor híresebbnél híre-

sebb építész nyújtotta be, majd kapta vissza elképzeléseit. Közöttük Henszlmann Imre, akit ma a magyar művészettörténeti kutatás úttörőjeként tartunk nyilván, meg Ybl Miklós, akinek tehetségét az Operaház-tól kezdve sok palota dicséri.

Végül is egy berlini építész, Stüler Frigyes (1800—1865) reneszánsz jellegű, egyben pedig klasszicizáló tervét fogadták el, aki — dicséretére legyen mondva — Henszlmannak a belső terekre vonatkozó ideáit is figyelembe véve rajzolta meg az utolsó kartonokat. A kivitelezés felügyeletét Ybl-re bízták.

Mint főntebb szó volt róla, az első kapavágásra most 120 éve került sor, de a nagy esemény kiváltotta diadalmámor hamarosan lelohadt, mert kiderült, hogy nem lesz elég a pénz. Akárcsak ma, ha vékonyabb a buksza, akkor is úgy segítettek magukon az illetékesek, hogy olcsóbb anyagokat használtak, s ahol lehetett, egyszerűsítettek.

1865-re ugyan küllemét tekintve már készen állt a kétségkívül nemes egyszerűségű tudósi ház, de a belső munkák nem voltak befejezve. Ahhoz, hogy ott is rend legyen, Ferenc Józsefnek és

A magyar tudományosság Duna-parti székháza.

családjának — többek között Miksa mexikói császárnak — az anyagi hozzájárulása kellett.

1865. december 7-én került sor az avatásra. A nyitóbeszédet a beteg Dessewffy Emilt helyettesítő másodelnök, Eötvös József mondta.

Szomorú, de így van: a kényszerű fukarkodás ha-

mar megbosszulta magát: már 1869-ben tűz pusztította el a favázás tetőt. Sokat kellett tehát még javíttatni, pótolgatni, amíg olyan lett ez a zömök, erőt sugárzó építmény, ahogyan ma büszkék lehetünk rá, gyönyörködhetünk benne...

A. L.

VAS NÉPE

1982 JUN 23